

Nr 28.

Andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande över motion om vidtagande av åtgärder för återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

I motion nr 339 ha fru *Boman* och fröken *Wetterström* hemställt, att Kungl. Maj:t snarast måtte vid staten tillhöriga sjukvårdsanstalter vidtaga sådana organisatoriska åtgärder, att, där så är möjligt, sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. kunna genom möjlighet till deltidsarbete återföras till aktivt sjukvårdsarbete.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från medicinalstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen samt Svensk sjuksköterskeförening.

Medicinalstyrelsen instämmer i motionärernas uttalande, att åtgärder i motionens syfte äro angelägna, och visar genom en tablå rörande tillskottet till och avgången från den aktiva sjuksköterskekadern under åren 1944—1948, att dylika åtgärder i hög grad äro påkallade. Sjukhusen torde i långt större utsträckning än vad nu är fallet kunna inrätta halv- eller deltids-tjänster. Åtgärder i avsett syfte äro emellertid minst lika eller kanske ännu mer angelägna när det gäller landstingens eller icke-landstingsstäders sjukvård. Det väsentligaste hindret för gifta sjuksköterskor att åter taga förvärvsarbete är, enligt deras egna uppgifter, sambeskattnings ekonomiska konsekvenser. Styrelsen föreslår åtgärder i följande hänseenden. För de statliga sjukhusens räkning böra inrättas lämpligt antal pensionsgrundande halvtidstjänster, som kunna få disponeras i stället för befintliga heltidstjänster av motsvarande slag. För de anställdas barn böra inrättas daghem i närheten av eller inom de större statliga sjukhusen. Statsbidrag bör beviljas för repetitionskurser för gifta sjuksköterskor, som varit ur aktivt arbete 10 à 15 år. Därjämte bör ändring vidtagas i reglementet för statens pensionsanstalt, så att deltidstjänst kan vinna anslutning till anstalten.

Sjuksköterskeföreningen vitsordar det ökade behovet av sjuksköterskor och förordar för att ernå en förbättring av rekryteringen, att deltidstjänster inrättas. Härvid anses vara av vikt, att stor frihet lämnas den lokala ledningen att ordna dessa deltidstjänster med hänsyn till det totala behovet och den tillgängliga arbetskraften. Möjligheten att använda deltidstjänst bör fördomsfritt prövas på varje område. Såsom huvudorsak till svårigheterna att få gifta sjuksköterskor att återgå till arbetet anges dålig avlöning, bristen på hembiträden samt sambeskattnings verkningar. Del-

tidstjänsterna böra göras likvärdiga med de fast anställdas i fråga om såväl löne- som sociala och pensionsförmåner. (Överenskommelse i denna riktning har nyligen träffats mellan föreningen samt Svenska landstingsförbundet och Svenska stadsförbundet.) Om så ej sker, bör en kontant lön bestämmas, inkluderande ersättning för förlorade sociala förmåner samt s. k. fasta kostnader.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför i anslutning till de undersökningar, som styrelsen låtit länsarbetsnämnderna verkställa för belysande av förevarande spörsmål, att sjuksköterskebristen f. n. uppgår till 1 149 (vid undersökning per den 1/8 1947 569). I relativt stor utsträckning uppehållas dock dessa tjänster av vikarier, vilka i många fall äro utbildade gifta kvinnor. Härutöver äro sedan en längre tid 400 distriktsskötersketjänster vakanta. De utländska sjuksköterskorna ha medfört viss lättnad i personalbristen. F. n. arbeta 337 utländska sjuksköterskor på olika sjukvårdsinstitutioner, och ytterligare utländska sköterskor, som icke erhållit kvalificerat sjukvårdsarbete, ha föreslagits skola, efter genomgång av härför avsedd kurs, inplaceras i sitt yrke. I syfte att rekrytera lämpliga personer till enklare sjukvårdsarbete i hemmen har en hemsamaritverksamhet startats. Härigenom skulle ernås bl. a., att lindrigt sjuka icke behöva belasta vårdplatserna. Ytterligare ansträngningar för avhjälpande av den stora och växande bristen på sjuksköterskor böra göras, och styrelsen delar motionärernas uppfattning, att gifta sjuksköterskor böra i ökad omfattning tillföras sjukvården. Av undersökningen synes framgå, att dessa skulle i större utsträckning återgå till sjukvårdsarbete under förutsättning, att detta erbjöde bättre ekonomiskt utbyte, att ökad tillgång till huslig arbetskraft och daghem för barn vunnes samt att arbetstiden i möjligaste mån anpassades efter de tider, då de gifta kvinnorna kunde frigöra sig från arbetet i hemmen.

Utskottet är fullt medvetet om den brist på kompetenta sjuksköterskor, som för närvarande råder, och delar motionärernas uppfattning, att åtgärder av olika slag kunna vara motiverade för att såvitt möjligt öka tillgången på sjuksköterskor. En ingalunda betydelslös ökning av antalet sjuksköterskor, villiga att träda i tjänstgöring, skulle troligen kunna nås, om sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor kunde återföras till aktivt sjukvårdsarbete.

Problemet synes emellertid i stor utsträckning vara av lönepolitisk natur. Finna de gifta sjuksköterskor, som vid eller efter äktenskapets ingående lämnat sin tjänst, ersättningen vara så avvägd, att den på ett skäligt sätt motsvarar arbetet, förmodar utskottet, att de också ställa sin arbetskraft till förfogande. Givetvis bör då också arbetstiden vara förlagd så, att de gifta sjuksköterskorna kunna frigöra sig från arbetet i det egna hemmet.

Vill man genom att återföra gifta sjuksköterskor till aktivt sjukvårdsarbete nå en effektiv lättnad i sjuksköterskebristen, är det emellertid icke tillräckligt med åtgärder vid de statliga sjukhusen, utan det är av än större betydelse, att arbetsförhållandena göras för dem lämpliga vid landstingens och liknande sjukhus. Enligt vad utskottet inhämtat har nyligen nytt avtal träffats mellan landstingens centrala lönenämnd och svenska stadsförbundet å ena sidan och sjuksköterskeföreningen å den andra, vilket bl. a. rymmer bestämmelser om löne- och andra förmåner vid deltidstjänst. Utskottet utgår ifrån att denna överenskommelse skall visa sig ägnad att förmå ett ökat antal gifta sjuksköterskor att återinträda i tjänst.

Mot detta resonemang kan invändas, att därmed lösas icke svårigheterna vid de statliga sjukhusen. Utskottet vill då erinra om att innevarande års riksdag beslutat inrättande av en statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor, vars uppgift just är att medverka till att samma löneförhållanden komma att råda, oavsett om stat eller kommun är huvudman. Utskottet förutsätter, att de förbättringar för även deltidanställda sjuksköterskor, som genom det ingångna avtalet genomförts, komma att gälla även vid de statliga sjukhusen. Det finnes så mycket större anledning att förutsätta detta, som sjuksköterskorna äro organiserade i samma förening, oavsett om de tjänstgöra vid statligt eller kommunalt sjukhus, och det måste ligga i deras intresse, att förmånerna bli likformiga.

En i statlig tjänst anställd sjuksköterska med deltidstjänst kan redan nu erhålla pension i proportionsvis samma utsträckning som en heltidsanställd. Frågan om pensionering av anställda, anslutna till statens pensionsanstalt skall göras till föremål för utredning, vilket utskottet anser sig böra erinra om, även om denna fråga ligger utanför motionens ram.

Förutom åtgöranden av rent lönepolitisk art ha även vissa andra åtgärder i motionen föreslagits för att underlätta de gifta sjuksköterskornas återinträde i tjänst. Sålunda borde repetitionskurser anordnas för de sjuksköterskor, som längre tid varit ur aktivt arbete. Gentemot detta har utskottet givetvis intet att erinra, men någon särskild undersökning kan det icke motivera. Vidare anses daghem böra inrättas i närheten av eller inom de större statliga sjukhusen. Detta torde i vissa fall låta sig göra, och utskottet vill ingalunda bestrida, att dylika daghem kunna underlätta för somliga gifta sjuksköterskor att ånyo taga arbete. Dock torde det i åtskilliga fall vara att föredraga, om daghemmen ligga placerade i närheten av bostaden, och det får anses vara i första hand en kommunal uppgift att anordna dylika daghem, avsedda för alla kategorier medborgare.

Enligt utskottets mening har åtskilligt redan gjorts och ytterligare åtgärder kunna väntas bli vidtagna av landstingen och icke-landstingsstäderna, vilket genom samarbetsnämnden kan bringas i tillämpning även vid de statliga sjukhusen. Utskottet kan därför icke finna, att särskilda åtgöranden

den endast avseende dessa senare nu böra övervägas. Utskottet kan därför icke tillstyrka motionen utan får hemställa,

att motion II: 339 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 mars 1950.

På utskottets vägnar:

PATRIK SVENSSON.

Närvarande: herrar Svensson i Alingsås, Gustafson i Göteborg*, Ekdahl, Pettersson i Ersbacken, fröken Öberg, herrar Christenson i Malmö, Ohlsson i Kastlösa, fröken Ager, herrar Hansson i Skegrie, Forsberg, Jönsson i Rossbol, fru Svedberg, herrar Kärrlander*, Nilsson i Båstekille*, fröken Vinge, herrar Andersson i Ronneby, Bengtsson och Braconier.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av fröken *Ager*, fröken *Vinge*, herrar *Nilsson* i Båstekille och *Braconier*, vilka ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, att bristen på sjuksköterskor har försatt vår hälso- och sjukvård i en allvarlig situation, och att åtgärder därför måste vidtagas för att om möjligt häva denna brist. Av till utskottet ingångna utlåtanden framgår, att det därvid icke är tillräckligt att öka utbildningsanstalternas kapacitet, enär ett avsevärt antal utbildade sjuksköterskor lämna sjukvårdsarbetet vid giftermål. Antalet gifta kvinnor, som ha sjuksköterskeutbildning men icke äro verksamma inom sjukvården kan följaktligen antagas vara relativt högt, och det bör därför vara angeläget att på olika vägar söka förmå en del av dessa att återgå till aktivt sjukvårdsarbete.

Av de inhämtade yttrandena framgår, att Svensk sjuksköterskeförening förordar, att deltidstjänster inrättas, samt att medicinalstyrelsen anser, att sjukhusen i långt större utsträckning än vad nu är fallet torde kunna inrätta halv- eller andra deltidstjänster. Arbetsmarknadsstyrelsen förmodar, att gifta sjuksköterskor i ökad utsträckning skulle tillföras sjukvården,

om bl. a. arbetstiden i görligaste mån anpassades efter de tider, då de gifta kvinnorna kunde frigöra sig från arbetet i hemmen. I samtliga dessa utlåtanden framhållas dock även andra faktorer än arbetstidens längd, som enligt från sjuksköterskorna inhämtade upplysningar betraktas som väsentliga hinder för gifta sjuksköterskor att återtaga förvärvsarbete. Även andra åtgärder än de i motionen föreslagna kunna sålunda vara behövlige, men detta kan dock enligt utskottets mening icke utgöra anledning till att underlåta att vidtaga sådana åtgärder, som förordats i motionen, och som även de kunna förväntas öka utbudet av sjuksköterskeutbildad arbetskraft.

För befattningshavare i statlig tjänst innehålla gällande författningar föreskrifter rörande avlönings- och pensionsförhållandena vid deltidsarbete. Vad som erfordras vid de statliga sjukvårdsinrättningarna är följaktligen icke egentligen utredningar om anställningsvillkor eller avtalsförhandlingar mellan parterna utan, som motionärerna framhålla, vissa organisatoriska åtgärder, till vilka Kungl. Maj:t torde böra taga initiativ. Vid de kommunala sjukvårdsanstalterna torde däremot t. v. resultaten av pågående avtalsförhandlingar böra avvaktas.

Med vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att andra kammaren i anledning av motion nr 339 för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t snarast ville vid staten tillhöriga sjukvårdsanstalter vidtaga sådana organisatoriska åtgärder, att där så är möjligt sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. kunna genom möjlighet till deltidsarbete återföras till aktivt sjukvårdsarbete.